

BERGENS TIDENDE - 24. MAI 1995

Krig eller fred

debatt

Av høgskolelektor Olav Engen, Bergen.

I BT for 18. mai har Egil Aarø et innlegg som svar på Egil Ulateigs interessante kronikk i BT 5. mai. Det forslitte temaet om Norge var i krig etter kapitulasjonen i juni 1940, er igjen under debatt.

De som ble dømt under rettsoppgjøret, har ment at spørsmålet har juridisk betydning. Det samme mener øyensynlig de som forsvarer rettsoppgjøret. Men denne striden er stort sett om pavens skjegg.

Aarø har nok rett i at «okkupasjon folkerettslig sett er krigstilstand». Vi kan jo se på 2 av våre nære naboland: Danmark ble okkupert av tyskerne 9. april 1940, uten å ha ført krig. Island ble okkupert av England (senere av amerikanerne), også uten krig. Likevel kunne begge okkupasjoner teoretisk sett ha begått «krigsforbrytelser» mot de okkuperte, og bli dømt for det etter krigen.

Krig eller ikke krig. Kapitulasjon eller ikke kapitulasjon: Myndigheten over et okkupert territorium går i stor utstrekning over til okkupasjonen. Islendinger som ikke var tilstrekkelig samarbeidsvillige, ble som kjent internert i Skottland. Hadde noen islendinger begynt å importere våpen for å drive geriljakrig, ville de skyldige ikke bare bli deportert, men skutt, og det med Folkeretten i ryggen.

Den danske kongen hadde ingen mulighet for å utøve myndighet på Island, noe som førte til at den islandske regjeringen (som samarbeidet med okkupasjonen), etter hvert erklærte unionen med Danmark for oppløst.

Fra vårt eget land vet vi at Sør-Norge ble okkupert i løpet av april 1940. I Trondheim medvirket kommunale myndigheter til at det ble satt i gang arbeid med utbedring av Værnes flyplass, mens det ennå pågikk kamper i Nord-Norge. Ingen ble dømt for denne flyplassbyggingen etter krigen, noe som tyder på at forholdet lå innenfor befolkningens lydighetsplikt mot okkupasjonen. Vanlig såkalt «tyskerarbeid» gjorde det helt sikkert.

Den senere motstandsmannen biskop Eivind Berggrav, uttalte sommeren 1940 at lover og forordninger vedtatt av regjeringen i London ikke hadde gyldighet i det okkuperte Norge, og at dette var bekreftet av norske folkerettslærde. Begrunnelsen ligger ikke i en evt. kapitulasjonsavtale, men i det faktum at okkupasjonen hadde overtatt den faktiske kontrollen over landområdet. Kong Haakon hadde (dessverre) like liten myndighet over Norge, som hans bror Christian hadde over Island.

Så kan man diskutere hvem som brøt hvilke folkerettsregler først, og hva slags mottiltak den andre parten i så fall har rett til. Man kan diskutere hvilke holdninger den flyktede regjeringen har rett til å kreve hos sine okkuperte undersåtter, og man kan diskutere om revisjonisme alltid er det samme som «nazipropaganda». Men det er en annen skål.